

Latvijas PSR Abrenes apriņķa Bērziņpils
pagasta Pagaidu izpildu komiteja

Fonds Nr. 266

Vēsturiskā izziņa

1940. - 1941. g.

APSTIPRINĀTS

Latvijas VA MEK
apakškomisijas

22.12.2008.

protokols Nr. 42

266.fonds

Latvijas PSR Abrenes apriņķa Bērzpils pagasta Pagaidu izpildu komiteja

VĒSTURISKĀ IZZIŅA

I

1940.gada 17.jūnijā Padomju Sociālistisko Republikas Savienības (turpmāk PSRS) Sarkanā armija okupēja Latvijas Republiku. 1940.gada 20.jūnijā tika izveidota Tautas valdība A.Kirhenšteina vadībā. 21.jūnijā tika pasludināta šīs valdības deklarācija. Tajā pat dienā Iekšlietu ministrs, kura pārziņā atradās pašvaldības, izdeva rīkojumu, ka līdz attiecīga likuma un pašu iedzīvotāju izraudzītas pašvaldības pārvaldes sastādīšanai visām amatpersonām un darbiniekiem jāturpina darbs saskaņā ar valdības 21.jūnija deklarāciju.

1940.gada 14.-15.jūlijā nedemokrātisku bezalternatīvu vēlēšanu rezultātā tapa parlaments - Tautas Saeima, kas 1940.gada 21.jūlijā savā pirmajā sēdē pasludināja Latvijā "padomju varu" un Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas nodibināšanu.

Pašvaldībās notika it kā pēc pašu dalībnieku iniciatīvas, bet patiesībā Latvijas Komunistiskās partijas (turpmāk LKP) organizētas tautas sapulces, kurās pagastu pašvaldību institūcijās formāli ievēlēja jaunas padomju varai uzticīgas amatpersonas, savukārt iekšlietu ministrs ar savu lēmumu apstiprināja šo "darbaļaužu brīvo gribu".

Iekšlietu ministra 1940.gada 16.jūlija rezolūcija par Bērzpils pagasta amatpersonu atcelšanu un jauniecelšanu pagasta valdē tika saņemta 1940.gada 18.jūlijā un amatpersonām dienesta pienākumu nodošana-pieņemšana tika noteikta 1940.gada 19.jūlijā. Jaunieceltais pagasta vecākais C.Andruķelis atteicās pārņemt darbību no vecās pagasta valdes bez revīzijas pagasta valdē.

Pamatojoties uz LPSR TKP vietnieka priekšsēdētāja 1940.gada 8.oktobra pavēli un Abrenes apriņķa vecākā 1940.gada 11.oktobra rakstu Nr.200-4 no amata tika atcelts Bērzpils pagasta vecākais C.Andruķelis un viņa vietā pagasta vecākā amatā tika iecelts J.Svilpe. Bērzpils pagasta valdes vadības un tās vērtību pieņemšanas-nodošanas akts sastādīts 1940.gada 15.oktobrī. Pagasta valdes locekļi bija J.Olekšs, A.Seņka, P.Svilpe, K.Siljanis.

1940.gada 25.augustā Tautas Saeima pieņēma LPSR Konstitūciju, kas radīta pēc PSRS konstitūcijas parauga. Saskaņā ar Konstitūciju Tautas Saeima pasludināja sevi par LPSR Augstāko Padomi (turpmāk AP), kas ievēlēja Augstākās Padomes Prezidiju (turpmāk APP).

1940.gada 26.augustā pilnvaras nolika LPSR Ministru kabinets, tā vietā tika izveidota jauna valdība – LPSR Tautas Komisāru Padome (turpmāk TKP).

LPSR Konstitūcijas 52.pants paredzēja darbaļaužu deputātu padomju (turpmāk DDP) kā valsts varas orgānu veidošanu, savukārt 56.pants noteica, ka DDP izpildu un rīcības orgāni ir viņu ievēlētās izpildu komitejas.

1940.gada 27.novembrī LPSR APP izdeva dekrētu par lielo pilsētu un apriņķu pagaidu izpildu komiteju (turpmāk PIK) nodibināšanu līdz laikam, kamēr saskaņā ar konstitūciju ievēlēs darbaļaužu deputātu padomes. Saskaņā ar dekrētu apriņķa PIK līdz 1940.gada 1.decembrim apriņķos ietilpstošajos pagastos uzdots nodibināt pagastu pagaidu izpildu komitejas, kurām decembra mēnesī jāpieņem visas lietas no likvidējamām pašvaldībām, savukārt likvidācija jāveic līdz 1941.gada 1.janvārim.

Saskaņā ar Abrenes apriņķa PIK 1940.gada 26.decembra sēdes protokolu Nr.10 ar 1941.gada 1.janvāri tiek likvidētas apriņķa pilsētu un pagastu valdes un pilsētās un

pagastos tiek nozīmēti PIK un tehniskie darbinieki: Bērzpils pagastā- Izpildkomitejas priekšsēdētājs J.Svilpe, sekretāra vietas izpildītājs J.Bonders un mašīrakstītāja L.Caune.

Abrenes apriņķa Izpildkomitejas 1941.gada 13.marta sēdes protokola Nr.22 norakstā norādīts, ka par Bērzpils pagasta PIK locekļiem apstiprināti: P.Ļvovs, C.Pokratnieks, J.Konons, J.Apšenieks, C.Pauls.

Vienlaicīgi ar Abrenes apriņķa Izpildkomitejas 1941.gada 24.marta rakstu Nr.198 Bērzpils pagasta Izpildkomitejai nosūtītajā 1941.gada 13.marta sēdes protokola Nr.22 izrakstā par Bērzpils pagasta PIK locekļu apstiprināšanu minēti: P.Ļvovs, C.Pokratnieks, J.Konons, S.A.Reba, A.Akulova. Ar Abrenes apriņķa Izpildkomitejas 1941.gada 1.apriļa rakstu Nr.166, atsaucot 1941.gada 24.marta rakstu Nr.198, paziņots, ka par Bērzpils pagasta PIK locekļiem iecelti- P.Ļvovs, C.Pokratnieks, J.Konons, J.Apšenieks, C. Pauls.

Pagasta PIK darbojās kā vietējās pārvaldes institūcija savās administratīvi teritoriālajās robežās, īstenojot ekonomisko un sociālo jautājumu risināšanu, atbilstoši augstākstāvošo institūciju norādījumiem. Visi pagasta PIK pieņemto lēmumu, rīkojumu un apkārtrakstu noraksti bija jānosūta apriņķa PIK, savukārt atbilstoši LPSR APP sekretariāta 1941.gada 12.marta apkārtrakstam sēžu protokolu noraksti bija jānosūta arī APP sekretariāta Informatīvi-Statistiskai daļai.

Galvenie uzdevumi:

- pārvaldes organizēšana;
- pašvaldības īpašuma un finanšu resursu pārvaldīšana (budžeta sastādīšana, nodokļu iekasēšana, algu izmaksa pašvaldības darbiniekiem);
- zemes ierīcības jautājumu risināšana;
- lauksaimnieciskās darbības uzraudzība;
- ceļu, tiltu būve un uzturēšana;
- izglītības un kultūras iestāžu (skolu, bibliotēku, tautas namu un klubu) darbības nodrošināšana;
- sociālo jautājumu risināšana (dažādu apliecību, pilnvaru izsniegšana, maznodrošināto pabalstīšana, dzimtsarakstu darbības),
- saimniecisko jautājumu risināšana (tirgotavu atvēršanas, preču un materiālu apgādes atļauju izsniegšana);
- sabiedriskās kārtības uzturēšana,
- jauniesaucamo karavīru reģistrācija.

Pagasta PIK bija jārada apstākļi sociālistiskās saimniecības formu izveidei, kas izpaudās kā zemes reformas īstenošana, regulāra ziņojumu sastādīšana apriņķa PIK, kā arī attiecīgajiem Tautas komisariātiem par lauksaimniecības darbu organizēšanu, sējas, ražas novākšanas gaitu; tika uzskaitīts lauksaimniecības inventārs, mājlopi.

Lai mazinātu iespējamo pretošanos padomju režīmam, īpaša rūpība tika pievērsta pagasta iedzīvotāju rīcībā esošu ieroču apzināšanai un atsavināšanai, sastādīti transporta līdzekļu, velosipēdu, radioaparātu īpašnieku saraksti.

Pagasta PIK organizēja PSRS Augstākās Padomes vēlēšanas pagasta teritorijā, kas notika 1941.gada 12.janvārī, kā arī Komunistiskās partijas un padomju valdības politiku atbalstošus pasākumus, tādus kā sociālistisko sacensību, Oktobra revolūcijas gadadienas un 1.Maija svētku atzīmēšanu.

Ar Abrenes apriņķa vecākā 1940.gada 11.oktobra apkārtrakstu Nr.500 visām pagastu valdēm un visām LK(b)P pagastu organizācijām bija jāiesaistās sociālistiskajā sacensībā: Bērzpils pagastam ar Tilžas pagastu. Turklāt pagasts varēja noslēgt sociālistiskās sacensības līgumus ar vairākiem kaimiņu pagastiem, līgumi bija slēdzami nekavējoties.

LPSR AP 1941.gada 18.marta sēdē deva norādījumus PIK organizēt komisijas atsevišķās saimnieciskās un kultūras dzīves nozarēs, ieteicot pie pagastu PIK dibināt lauksaimniecības, finanšu un budžeta, kultūras lietu un veselības aizsardzības komisijas.

Komisijās bija jāiesaista padomju varas aktīvisti 3-7 cilvēku sastāvā. To galvenie uzdevumi – kontrole un pārbaudes par likumu, dekrētu, valdības un Izpildkomitejas lēmumu izpildi.

Augstāk minētās komisijas Bērzpils pagastā nodibinātas saskaņā ar LPSR APP sekretāra 1941.gada 22.marta priekšrakstu un Bērzpils pagasta PIK 1941.gada 12.maija sēdes protokolu Nr.27.

PIK pastāvēšanas laikā dibinātas arī īslaicīgas komitejas un komisijas – komisija bezzirgu un bezgovju saimniecību likvidēšanai (09.04.1941.), 1.maija svinību svētku rīcības komiteja (09.04.1941.), komisija darba roku reģistrēšanai celtniecības un transporta trestiem (16.04.1941.), komisija, pārbaudes izdarīšanai saimniecībās, lai noteiktu rupjās barības daudzumu, kas pārpaliek (16.04.1941.), pavasara sējas komiteja sekmīgākai sējas izvešanai (28.04.1941.), skolu komiteja, lai sekmētu tautas izglītības iestāžu darbu bērnu komunistiskā audzināšanā un apmācībā, analfabētu un mazmācīto likvidācijā (28.04.1941.).

Abrenes apriņķa Bērzpils pagasta PIK savu darbību izbeidza 1941.gada jūnija beigās, kad Latviju okupēja Vācijas karaspēks.

II

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr.1 ir 30 lietas par 1940.-1941.gadu, kas plaši atspoguļo PIK darbību. Ir daudz augstākstāvošo iestāžu norādījumu un dokumentu par to izpildi.

Būtiskākie dokumenti: pagasta padomes un PIK sēžu protokoli, dokumenti par zemes reformas īstenošanu, pagasta zemes īpašnieku, mājlopu īpašnieku, amatnieku saraksti, materiāli par rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumiem.

Dokumentu aptver padomju varas laiku, taču ir atsevišķi izņēmumi: lietā Nr.16 „Ziņas par rūpniecības, tirdzniecības uzņēmumiem, pagasta amatniekiem un akti par uzņēmumu un saimniecību nacionalizāciju” ir apkārtraksti par laika periodu līdz 1941.gada novembrim.

Apraksts sastādīts 1962.gada 11.decembrī, rediģēts 1971.gada 5.oktobrī. Pārstrādātais apraksts iekļauts kā lieta Nr.28.

Pastāvīgi glabājamo lietu aprakstā Nr.2 ir 5 lietas par 1940.-1941.gadu. Aprakstā iekļauti pagasta pašvaldības, Izpildkomitejas un skolas darbinieku algu saraksti, apliecību noraksti par iedzīvotāju dzīves vietu, mantisko un ģimenes stāvokli. Apraksts sastādīts 1962.gada 9.decembrī, rediģēts patreizējā variantā 1970.gada 1.decembrī, iepriekšējais apraksts pievienots kā lieta Nr.5.

Fonds ar 1960.gada 13.oktobra aktu (1 apraksts ar 54 lietām) pieņemts no Balvu rajona valsts arhīva, kur tam bija Nr.47. 1962.gadā vērtības ekspertīzes rezultātā 18 lietas izdalītas makulatūrā, apvienotas 5 lietas. 1968.gadā tika atrastas un aprakstītas 2 lietas.

Vēsturisko izziņu sastādīja:

Dokumentu aprakstīšanas daļas vadītāja vietniece

A.Zandmane

Rīgā, 2008.gada 19.decembrī

Šinī lietā 3 (trīs)
numurētas lapas
2013. g. 27. * 05
LVA arhivists [paraksts]